

Natalia Belczenko

Kijów, Ukraina

„Niech będzie śpiew błogosławiony!” Muzyka w życiu i twórczości Wasyla Stusa

“Let the Singing Be Blessed!” Music in Life and Work of Vasyl Stus

Abstract

The article deals with the influence of music on the outstanding Ukrainian poet and human rights activist Vasyl Stus. A reflection of such influence can be found in many of his poems. Musical fascinations to some extent determined the life attitude of the poet. He was fascinated by both folk songs and classical music, including works by Chopin and Beethoven. Many poems by Vasyl Stus became the basis of musical creativity. The songs to his words are performed as an apotheosis of freedom and as the embodiment of the people's conscience. His lyrical poems are also full of extraordinary energy. Ukrainian intellectuals still demand the historical memory of the life of Vasyl Stus and the explanation of the circumstances of the mysterious death of Vasyl Stus and the poet's imprisonment for 40 years after the trial.

Keywords: Vasyl Stus, Chopin, Beethoven, Mozart, folk song, sung poetry, civil rights, repressions

Wasyl Stus urodził się 6 stycznia 1938 roku w obwodzie winnickim. Rok po jego urodzeniu rodzice przeprowadzili się do miasta Stalino (późniejszy Donieck), aby uniknąć przymusowej kolektywizacji. Wykształcony nauczyciel, młody naukowiec, poliglota, utalentowany dziennikarz i pisarz Wasyl Stus, wraz z czołowymi postaciami ruchu dysydenckiego, protestował przeciwko aresztowaniom ukraińskich intelektualistów. Stało się to 4 września 1965 roku podczas premiery filmu Siergieja Paradżanowa „Cienie zapomnianych przodków” w kinoteatrze „Ukraina” w Kijowie. W konsekwencji KGB zaczęło go śledzić. Działalność literacka Wasyla Stusa i jego apele do organów partyjnych o protesty przeciwko łamaniu praw człowieka

doprowadziły do skazania go w 1972 roku na 5 lat pozbawienia wolności i 3 lata zesłania.

Podczas drugiego aresztowania w 1980 roku, adwokat z urzędu, Wiktor Miedwiedzuk nie tylko nie bronił należycie Wasyla Stusa, ale w imieniu oskarżonego, którego miał bronić, złożył oświadczenie przyznania się do winy. W sierpniu 2020 roku, pisząc ten artykuł, miałam możliwość podpisać oświadczenie inteligencji, domagające się sprawiedliwego procesu w sprawie przeciwko Vakhtangowi Kipianiemu i wydawnictwu Vivat Wiktora Miedwiedzuka. Chodzi o to, że Wiktor Miedwiedzuk chce wstrzymać dystrybucję książki pod tytułem „Sprawa Wasyla Stusa. Zbiór dokumentów z archiwów byłego KGB Ukraińskiej SRR”, co rzuca światło na jego rolę w procesie Wasyla Stusa.

Ukraińska diaspora starała się o nominację Wasyla Stusa do literackiej Nagrody Nobla, ale nie zdążyła przygotować wszystkich materiałów. Heinrich Böll, jako przewodniczący Międzynarodowego PEN Clubu, wystąpił w obronie Stusa przed uwięzieniem. W 1985 roku Stus zmarł w obozie, choć pojawiły się również przypuszczenia, że został zabity. Pochowano go w Kijowie. Przez fatalny zbieg okoliczności zakończył życie w dniu, który przypadł na dwudziestą rocznicę jego „antyradzieckiego” wystąpienia w kinie „Ukraina”. W czerwcu 2020 roku w Warszawie odbyła się uroczystość mianowania skweru imieniem poety. Tym samym Warszawa stała się pierwszym miastem poza granicami Ukrainy, w którym w przestrzeni miejskiej upamiętniono Wasyla Stusa.

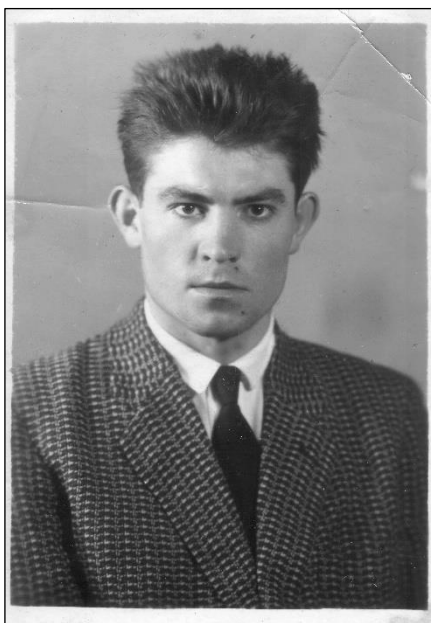
1.

Muzyka miała dla Wasyla Stusa bardzo istotne znaczenie. W szczególności, w okresie kiedy przebywał w obozach Mordowii (1972-1977). W 1973 r. pisał do żony: „Wałoczka! Już wieczór. Przez radio nadają sonatę Chopina, muzyczną rzeką mieni się mój sardoniczny nastrój, radość umyka jeszcze dalej, gdzieś poza ciemny horyzont, gdzieś za zamglony horyzont nocy okrążonej kolcami. Moje załamanie stało się samozadowoleniem. (...) Nastaw, bądź tak dobra, płytę Chopina – a lepiej odczujesz mój dzisiejszy wieczorny nastrój. Pozwól sobie to odczuć z opóźnieniem 2-3 tygodni nierównej drogi”¹.

Z kolei w liście do swych ormiańskich przyjaciół Azata i Kariny Arszakianów, napisanym w 1977 roku z Kołomy, napisał: „Nastaw Beethovena lub Bacha – tam, na brzegu rzeki, gdzie kiedyś sam ich słuchałeś – i posłuchamy razem! (...) A pieśń

¹ W. Stus, *Listi do ridnikh*, [w:] idem, *Tvory v 4 tomakh (z dodatkovymy 5 i 6 tomamy)*, t. 6, Wyd. Prosvita, L'viv 1994–1999, s. 35.

ormiańską, której uczyłeś mnie w areszcie śledczym, pamiętam (motyw) i czasami nucę. I wówczas widzę cię jak żywego. Żałuję, że nie znam słów. Ale ja je napiszę!”²

Wasyl Stus na początku lat sześćdziesiątych.
Fot. z archiwum syna poety, Dmitra Stusa.

Piąty tom dzieł zebranych Wasyla Stusa zawiera powieść Eduarda Merike „Mozart w drodze do Pragi”, którą przełożył wraz z Jurijem Badzio, a także dokonane przez Stusa przekłady tekstów muzyki wokalne wybitnych kompozytorów: pieśń „Моріжком я радо став би...” (Murawę chciałbym się stać) ze słowami Charlesa Henri Ribouté’a i muzyką Giovanni Battista Pergolesiego³, aria Papagena z opery Czarodziejski flet (słowa Emanuel Schikaneder, muzyka Wolfgang Amadeus Mozart), „Tęsknota” (słowa Johann Wolfgang Goethe, muzyka Ludwig van Beethoven), „Ledwo echa” (Z cyklu wokálnego „Miłość poety”, słowa Heinrich Heine, muzyka Roberta Schumanna), „Nie słyhać śpiewu na pokładach” (Po bitwie), do słów Mykoły

² M. Iszczuk, *Wasil Stus i ukraińska narodna tvorčyst*, „Narodna tvorčyst ta etnografija” 2005 nr 1, s. 89.

³ Jest to przekład pieśni francuskiej „Les Tendres Souhais”, popularnej w drugiej połowie XVIII wieku pod tytułem wziętym z incypitu „Que ne suis-je la fougère”. Muzykę skomponował Antoine Albanèse (1729–1800) do wiersza poety Charlesa-Henri Ribouté (1708–1740). Autorstwo melodii przypisywano Giovanniemu-Battistie Pergolesiemu (1710–1736), kompozytorowi niezwykle w owym czasie popularnemu, którego nazwiskiem posługiwano się w celu promowania wielu dzieł. Niektóre źródła w ten sposób określają jej autorstwo także obecnie. Przep. tłumacza.

Szczerbyny i z muzyką Oleksandra Gurilowa, „Śpiewak” (słowa Aleksandra Puszkina, muzyka Antona Rubinsteina), „Khutirets” (słowa Aleksija Kolcowa, muzyka E. Klimovsky).

Już na początku swojej twórczej drogi Wasyl Stus napisał dwa wiersze o Beethovenie. W wierszu „Słuchając Beethovena” znalazły się wersety:

Ти приходиш в тугу мою,	Przychodzisz do mojego smutku
Ти приходиш в радість мою —	Przychodzisz do mojej radości
Тугий і зосереджений,	Smutny i skupiony,
І розповнюєш кімнату,	I wypełnij pokój,
Щоб я не забув:	Żebym nie zapomniał:
Є горда пекельна віра	Jest dumna piekielna wiara
І перемога вистраждана...	I zwycięża...

W drugim tekście – „Kiedyś Beethoven przyszedł z wizytą” – pojawia się Kijów, Beethoven „pochyla głowę turem”, dawnym szlachetnym zwierzęciem. W liście do syna z zesłania w 1979 roku Stus napisał: „Marzyłem o muzyce. W siódmej klasie tata kupił mi gitarę za „świadectwo z wyróżnieniem”. (...) Pamiętam, jak pierwszy raz przyszedłem do Filharmonii. Pamiętam, jak słuchałem serii wykładów o Beethovenie – wszystkich 9 symfonii i wielu koncertów. A jakież wspaniałe są jego sonaty!”⁴

Kolejny wiersz z najwcześniejszych (1964, zbiór „Krağ”, którego skład został rozsypany po wrześnieowym przemówieniu Stusa przeciwko aresztowaniom ukraińskich intelektualistów) „Symfonia życia *Symfonia wiosny*” toczy się wokół synestetycznego doświadczenia muzyki i malarstwa Abrama Maniewicza (1881–1942), ukraińsko-białorusko-amerykańskiego artysty żydowskiego pochodzenia, który był jednym z pierwszych profesorów Ukraińskiej Akademii Sztuk: „Uwierz w triumf / fioletowo-niebieskie dźwięki w ciszy”. W tym samym wierszu wspomina się o instrumentach strunowych: „Ponieważ struny / dotknie smyczek – i raz, i dwa, i trzy razy”. A w zbiorze „Zimowe Drzewa” wydanym za granicą w 1970 roku (później fakt wydania książki zagranicą bardzo oburzył sędziów) – od pierwszych wersów – bardzo widoczne: „Wieczorem nieśli wiolonczelę, / jak trzmiela, sennego i niemego”.

Oprócz muzyki instrumentalnej Stus był zakochany w śpiewie. Nic dziwnego, że przetłumaczył szereg tekstów utworów wokalnych. „A śpiew oczekiwań potajemnych pełny, / Żale niewysłowionych”. We wspomnianym wierszu chodziło o śpiew kołchoźnic. W swoim wierszu z 1963 roku napisał: „Niosę ci wody garstkę: / Starczy chociaż by pokropić? – Pij – słyssał. – Pij! – / Piosenkę spragnioną”. Wiersz ten mówi niby o przepiórcie, ale poeta ma na myśli ojczyznę, która „drogę zasiała pieśnią”. Później w tekście, w którym figuruje przepiórka, pojawia się wers „To matka śpiewa

⁴ W. Stus, *Listi do ridnikh...*, s. 255.

smutno i słodko” (wiersze 1965–1971). Nie po raz pierwszy u poety dochodzi do przenikania się pierwiastków kobiecych, czego wyrazem jest szereg apostroficzny „Ojczyzno, matko, żono”. Źródła miłości do piosenki poeta zawdzięczał matce. W przedmowie do wspomnianego już zbioru „Zimowe drzewa” Stus napisał: „Pierwsze lekcje poezji – od mamy. Znała wiele piosenek i potrafiła śpiewać je bardzo intymnie”.

Wykonywanie muzyki ludowej ma konsekwencje brzemienne w skutki: „*Пригравайте ж, музики, / за колимський рубіж!*” (Przygrywajcież muzycy / za granice Kołymy!” – z książki „Palimpsesty”, w której już odzwierciedliły się doświadczenia związane z więzieniem. Z „Palimpsestów” i wiersza „*Ми вже твої коханці, смерте*” (Jesteśmy już twoimi kochankami, o śmierci) z wersami „*блукає музика багряна / на гострожалім чолопку*” (wędruje muzyka szkarłatna / ponad ostrym szczytem). Na wygnaniu muzyka staje się tak żywotna jak krew: „*Десть музика лунає – мов з-під криги / червона цівка б’ється*” (Gdzieś słyhać muzykę - jakby spod lodu / bije czerwony strumień). Ten ostatni pozostaje żywy, nawet po śmierci tego, dla kogo i w którym istnieje: „*Десть бринить / мелодія, мов чорна кров із вен, / а тіло задубіло вже*” (Gdzieś brzmi / melodia, jak czarna krew z żył / a ciało już zdrętwiało). I wreszcie w finale: „*Десть бринить / мелодія. І знелюднілий простір / шорошиться, лиш вуха не знайде, / аби почути*” (Gdzieś brzmi / melodia. A wyludniona przestrzeń / staje się czujna, tylko uszu nie znajdzie / żeby usłyszeć). W wierszach z lat 1980-1983 postrzeganie nieuchronności losu ponownie kojarzy się z trójcą muzyków: „*Музик троїстих чути пригри, / таки – збулось!*” (Muzyków trzech słyhać przygrywkę, / naprawdę się spełniło!) We wcześniejszych wierszach Stus pisał o „*кратерний троїстих музик світ*” (kraterowym świecie trzech muzyków), najwyraźniej odnosząc się do nieskrępowanej erupcji wulkanu – istnienia muzyki.

W niedokończonych wierszach z okresu „Palimpsestów” (1973–1979) poeta słyszy „*на смертній линві високий спів*” (na śmiertelnym sznurze wysoki śpiew). Wznosi się do poziomu szczególnego patosu, dając muzycznej harmonii przewagę nad słowem: „*Замовкни, слово, – музика гучить*” (Zamilknij, słowo – muzyka brzmi). Będąc na skraju, Wasyl Stus postrzega muzykę jako rodzaj przejścia między życiem a życiem pozagrobowym, „*Перевіз / смичковий – там ти на роботі*” (Powóz / smyczek – tu jesteś w pracy), sposób na połączenie się z Bogiem: „*І отворами збухлих вен, / витоками зусилля твого / озветься пісня – голос Бога. / Хай буде спів благословен!*” (I przez otwory spuchniętych żył, / źródłami twojego wysiłku / zabrzmie pieśń – głos Boga. / Niech będzie śpiew błogosławiony!) „*Śpiewa nas proroczy chór, / земля i niebo płyną*”. Przyjmując wyzwanie losu, Wasyl Stus ponownie zwraca się do obrazów muzycznych: „*Все приймай, / що на роду писалось твоєму / сперевдіків. Провадь музичну тему, / а як життя тобою грає – грай!*” (Przyjmij wszystko / co było dla ciebie napisane / od niepamiętnych czasów / Prowadź muzyczny motyw / i kiedy życie z tobą gra – graj!)

Chciałabym w całości zacytować jeden z wierszy Wasyla Stusa, w którym doskonale oddane jest napięcie muzyczne. I zwróćcie uwagę, jak bogaty, nie codzienny, jest język ukraiński, jakim posługuje się osoba, której dzieciństwo i młodość upłynęły na wschodzie Ukrainy:

О скрипки тьмавий гуд – мов скапує живиця,
зникають намерзи і вже хмеліє гін
дзвінкого дерева – і світ тобі святиться,
і вплав іде вода – і небо до колін.

О скрипки юний злет – навшпиньки підвелося,
зринаючи з зажур, ясне твоє чоло
і гонами гріха струмить твоє волосся,
побрало обрій твій – і в хмари піднесло.

О цей порвійний спів – за днем, за далиною,
за сліпотою сонць, за окраєм бажань.
Тобі окрився край – вергає над тобою
і ластівки тривоги, і гуси звістувань.

*

О скрипчик темне тоне – капає żywicą,
zanika mróz i rośnie myśl nieznaną
świat się rozwiera w drzew wyniosłe iglice
przez wodę wpław – i niebo po kolana.

О скрипчик мłоды злот – на palce wnosi,
uwalnia z niewoli, twoje jasne czoło
i biegiem grzechu płyną twoje włosy
zabrało twoją dal – tylko są chmury dookoła.

Ten rwący śpiew – za dniem, za niebem,
za słońc ślepotę, za kromką marzenia.
Rozsuwa się przepaść – rzuca się na ciebie
jaskółką twrogi, i gęsim kluczem uniesienia.

Przekład wiersza Tadej Karabowicz

Wasył Stus stał się poetą cenionym przez muzyków. Pojawiło się wiele piosenek opartych na jego słowach. Akustyczny zespół rockowy НАГОЛОС на ГОЛОС, założony

przez Olę Glotko i Julię Lopanitsynę, wykonuje piosenkę „Тільки тобою” (Tylko tobą), zespół rockowy Тінь сонця – „У цьому полі, синьому, як льон” (Na tym polu niebieskim jak len)⁵, zespół rockowy Веремій – „Усміхнені і живі” (Uśmiechnięty i żywy), alternatywno-pop-rockowy zespół Фіолет – „Напевне, так і треба...” (Pewnie tak powinno być...), zespół Fata Morgana – „Отак живу, як мавпа серед мавп...” (Tak żyję jak małpa wśród małp ...) ⁶, rockowy zespół The Frunk - „Я так і не збагнув” (I wciąż nie zrozumiałem)⁷. A w 2019 roku zespół The Nietzsche wyprodukował teledysk piosenki napisanej do słów Wasyla Stusa „Яка любов! Минула ціла вічність” (Jaka miłość! Minęła cała wieczność.) Klip ukazał się tuż po premierze filmu biograficznego o poecie „Заборонений” (Zakazany). Ponadto, tenże teledysk jest ostatnią częścią trylogii wideo zespołu The Nietzsche będącej historią tragicznej miłości dwóch wykonawców black metalu⁸.

Na początku 2020 roku w Domu Nagrań Ukraińskiego Radia odbyła się premiera projektu „Нескорений ПроRock. Василь СТУС” (Niezwyciężony ProRock. Wasyl STUS). Znani ukraińscy muzycy (piosenki niektórych z nich są wymienione w tym artykule) Taras Kompaniczenko, Maria Burmaka, Halyna i Lesia Telniuk, zespoły Chorea Kazacka, Fata Morgana, Aczierietianyj Kit, duet BeTwins, Serhij Wasiliuk (zespół rockowy Tin Sonca), Serhij Fajfura, Orest Krisa (grupa Soniaczna Maszina) i inni zaprezentowali album muzyczny oparty na wierszach poety. Kolekcja składa się z płyty CD i śpiewnika, który zawiera 16 wierszy-piosenek z tekstami i akordami⁹.

Serhij Moroz nagrał płytę CD z 14 piosenkami opartymi na wierszach Wasyla Stusa „Ярїй, душе...” (Rozpal się, duszo...) ¹⁰. Wokalny duet „Siostry Telniuk” od dawna wykonuje „Żegnaj, Ukraino!” ¹¹, a także utwory oparte na wierszach „Даруйте радощі мої” (Darujcie mi radość), „Довкола стовбура кружляємо” (Dookoła pnia krążymy), „Ні на що не нарікай з печаллю” (Na nic nie narzekaj ze smutkiem), „Колимські конвалії” (Kołymskie konwalie), „Мов жертва щирості – життя” (Oto ofiara szczerości – życie), „Небо” (Niebo).

Olha Bohomolec, zasłużony lekarz, polityk, działaczka społeczna i śpiewaczka, przekazała autorce artykułu szereg istotnych informacji. Zaśpiewała piosenkę opartą na poemacie „Ще вруняться горді славутові кручі” (Wciąż jeszcze się kędzierzawia

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=6qMyrwc4LIA>.

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=rKmt5Y4CnhQ>.

⁷ https://www.youtube.com/watch?v=hoaQ_e-v_gA&fbclid=IwAR0wt0U4aAJAJ-n7TEpaAz9w_H-mjgg5VChBREvU3Hgd75lnLkKIBQfaeOM.

⁸ <https://slukh.media/new-music/the-nietzsche-vasyl/>.

⁹ https://muzbat.org/wp-content/uploads/2020/01/%D0%9D%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BA_A5_2019-12-03_web.pdf.

¹⁰ <http://umka.com/ukr/catalogue/bards/serhij-moroz-jarij-dushe.html#reviews>.

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=EmrjLOoJTdY>.

dumne stromizny Dniepru), do którego muzykę napisał sam Wasyl Stus. Poeta zapisał melodię cyframi oznaczającymi położenie dźwięków na progach gitary, a kartkę z zapisem muzycznym przekazał z więzienia synowi Dmytro Stusowi, który następnie przekazał ją Oldze Bohomołec. Z tą piosenką oraz inną piosenką opartą na poemacie Liny Kostenko, również należącej do grupy twórczej inteligencji znanej pod nazwą Szistdesiatnyków, zajęła pierwsze miejsce na festiwalu Oberig w Łucku, otrzymała nagrodę specjalną rozgłośni radiowej Svoboda i została laureatką Międzynarodowego Festiwalu Sopot w 1991 roku. Już do własnej muzyki Olha Bohomołec zaśpiewała piosenkę na podstawie wiersza „Горить сосна” (Płonie sosna). W ramach tras koncertowych poświęconych poezji lat sześćdziesiątych, koncertowała we wszystkich koloniach dla nieletnich i więzieniach dla kobiet na Ukrainie.

W gatunku pieśni autorskiej poezję Stusa śpiewa duet Przestrzeń Muzyki. Wykonanie zbliżone pieśni autorskiej: „Гойдається вечора зламана віть” (Pęknięta gałąź kołysze się wieczorem) – muzyka i wykonanie Wołodymyра Chudenki¹².

Volodymyr Skorobsky, bard, wokalista i gitarzysta duetu Zhurboriz wykonuje „Козацьку пісню” (Kozacką pieśń), „Киги-киги” (Kigi-kigi) i „Украдене сонце” (Skradzione słońce). Bard Leonid Mazur - „Присмеркові сутинки опали” (Wieczorny zapadł zmierzch). Denis Berezhny śpiewa na własną melodię z akompaniamentem gitary akustycznej „Б’ється серце, як пташа німе” (Serce bije jak nieme piskle)¹³.

Kobziarz, bandurzysta i lirnik Taras Kompaniczenko (czasem razem z zespołem Chorea Kozacka) wykonuje w tradycyjny sposób „Боже, не літості – лютості” (Boże, nie litości – wściekłości)¹⁴ oraz „За читанням Ясунарі Кавабати” (Podczas lektury Yasunari Kawabaty)¹⁵ – co ciekawe, ta ostatnia na jednym z serwisów, nie pod właściwym tytułem, a pod incipitem pojawia się jako ukraińska pieśń ludowa). „Podczas lektury Yasunari Kawabaty” śpiewają również siostry Telniuk. Z kolei „Даруйте радощі мої” (Podarujcie radości moje” śpiewa Nelia Franczuk¹⁶.

W pieśnią „Як добре те, що смерті не боюсь я” (Jak dobrze, że nie boję się śmierci) – opartą na programowym wierszu w twórczości Wasyla Stusa - występuje także kilku wykonawców: Levko i Marko Tymoszuk (zaśpiewali go na festiwalu sztuki oporu w Londynie¹⁷) oraz grupa Nezabuti. A w zupełnie inny sposób wykonuje to

¹² https://vuxo.org/track/1118601066-%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D1%80_%D1%85%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE/.

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=P3LZ0ByMNHg>.

¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=3dNQZYEU6Bo>.

¹⁵ https://www.youtube.com/watch?v=bCKbS9o6s7A&fbclid=IwAR3nWeczADfvZbT-ErXGnNu-_5j57P8j2xpox7ZzzKDLmIglhYxUrIy7CM.

¹⁶ https://www.youtube.com/watch?v=iCclszDv_A.

¹⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=MVnrArrSOHo>.

rockowy zespół *Screamers*¹⁸. Zarówno S. Moroz, jak i A. Mironow również napisali muzykę do wiersza „Скучив за степом” (Tęskniłem za stepem)¹⁹.

Różnorodne wykonanie: „Верни до мене, пам’яте моя” (Wróć do mnie, moja pamięci) muzyka i śpiew: Maria Burmaka²⁰. Wołodymyr Szynkaruk napisał muzykę do słów „Літали мухами плітки” (Latały plotki muchami), Wasyl Liutyj - do słów „Мовчала пустеля” (Milczała pustynia) i „Тюрма” (Więzienie), Andrij Bezuglyj – „О, земле втрачена, явися” (Och, ziemio utraczona, przyjdź). „Два вогні горять” (Płoną dwa światła) w wykonaniu Oleny Golub. „Горить сосна” (Płonie sosna), „Ще вруняться горді славутові кручі” (Wciąż jeszcze się kędzierzawią dumnie stromizny Dniepru) – muzyka i wykonanie Sviatogora. Piosenkę „Дорога” (Droga) do własnej muzyki zaśpiewał Hrihorij Kabancew.

Powstało kilka pieśni poświęconych pamięci Wasyla Stusa. W ten sposób piosenkę „Він жив” (Żył) do słów i muzyki Anatolija Suchoja wykonuje zespół Rutenia. Piosenkę „Пам’яті Василя Стуса” (Pamięci Wasyla Stusa) wykonuje Wasyl Duniec do własnej muzyki i słów Borysa Mozolewskiego, tego samego, który znalazł scytyjski złoty rektor. Z refrenem: „Прости мене, Василюку, мій брате, / За всі твої печалі і жалі, / Що ти один ламав холодні ґрати, / Коли я їв свій кусень у теплі” (Przebacz mi, Wasylku, mój bracie, / Za wszystkie swoje smutki i żale, / Że ty sam złamałeś zimne kraty, / Kiedy zjadłem swój kawałek w upale”. Przyjaźń między Wasylem Stusem i Borysem Mozolewskim rozpoczęła się w czasach Breżniewa, kiedy obaj musieli pracować jako palacze...

Jeśli chodzi o funkcjonowanie pieśni opartych na słowach Stusa i tych, które mu dedykowano, to śpiewane są najczęściej albo na cześć jego pamięci (pamięci poety, który stał się sumieniem ludu), albo w związku z wydarzeniami gwałtownymi, budzącymi niepokój oraz wydarzeniami mającymi na celu obronę praw człowieka. Takimi, jak w sierpniu 2020 roku, kiedy pod Darnicki Sąd Miasta Kijowa przybyli nieobojętni ludzie w obronie książki wspomnianej na początku artykułu, pod gmachem sądu odbył się koncert popierający „Księgę Wasyla Stusa”. A Taras Kompaniczenko, wykonując na Majdanie w 2014 roku piosenkę „Boże, nie litości – wściekłości”, zadedykował ją pamięci Bohaterów Niebiańskiej Setki – tych, którzy zginęli w czasie Rewolucji Godności.

przekład z języka ukraińskiego: Krzysztof D. Szatrawski

¹⁸ <https://youtu.be/TE2ShR5o8RY>.

¹⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=eU4SOsVMs2g>.

²⁰ https://www.youtube.com/watch?v=p_2mdJ1XAoY.

Bibliografia

W. Stus, *Tvory v 4 tomakh (z dodatkovymy 5 i 6 tomamy)*, t. 6, Wyd. Prosvita, L'viv 1994–1999.

<https://www.pravda.com.ua/articles/2006/07/22/3133311/>.

<https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/5576>.

<https://uain.press/blogs/oksana-logachova-muzyka-vasyl-stus-ya-guknu-kraj-mene-pochuye-653977>.

http://old.library.vn.ua/publications/2018/Stus-2018/Stus-2018-15.html?fbclid=IwAR3XVWQBTjd6oL619US9Tr7gRVg1o605sJj_r1YAmnPr5gnjkh4SwgiskgE.

<https://www.pisni.org.ua/persons/310.html>.

<https://nte.etnolog.org.ua/uploads/2005/1/publications/85.pdf>.

<http://poetyka.uazone.net/stus/>.

<https://stus.center/>.

<http://kulturaenter.pl/article/literatura-ukrainska-fenomen-epoki/>.

Streszczenie

Artykuł dotyczy wpływu muzyki na wybitnego ukraińskiego poetę i działacza na rzecz praw człowieka Wasyla Stusa. Odzwierciedlenie tego wpływu można znaleźć w jego wierszach. Muzyczne fascynacje w pewnym stopniu determinowały postawę życiową poety. Fascynowały go zarówno pieśni ludowe, jak i muzyka poważna, w tym utwory Chopina, Beethovena. Wiele wierszy Wasyla Stusa stało się podstawą twórczości muzycznej. Pieśni do jego słów wykonywane są jako apoteoza wolności i jako ucieleśnienie sumienia ludu. Jego liryczne teksty są również pełne niezwykłej energii. O historyczną pamięć o życiu Wasyla Stusa oraz o wyjaśnienie okoliczności uwięzienia poety, czterdzieści lat po procesie, wciąż dopominają się ukraińscy intelektualiści.

Słowa kluczowe: Wasyl Stus, Chopin, Beethoven, Mozart, pieśń ludowa, poezja śpiewana, prawa obywatelskie, represje